

УДК 159.99:343.132:343.143

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.56>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ГРУПОВОГО ХУЛІГАНСТВА

Князєв Ю.В.,

аспірант кафедри юридичної психології

Національної академії внутрішніх справ

ORCID ID 0000-0003-2354-8426

Князєв Ю.В. Проблемні питання здійснення досудового розслідування групового хуліганства.

Слідчий під час досудового розслідування кваліфікованого хуліганства повинен виявити всі обставини вчиненого злочину, встановити причетних осіб та правильно кваліфікувати їх дії. З метою виконання вказаних завдань необхідно вміле висунення слідчих версій, провадження ряду слідчих (розшукових) дій, зокрема, допитів, обшуків, оглядів, призначення експертиз, проведення негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Метою статті є критичний огляд проблемних питань, що виникають під час досудового розслідування кваліфікованого хуліганства. Завданнями дослідження є встановлення розмежувальних ознак між свідком та співучасником групового хуліганства, визначення напрямів удосконалення процесу досудового розслідування фактів кваліфікованого хуліганства.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові і спеціально-наукові методи та прийоми наукового пізнання (системний, формально-логічний, структурно-функціональний, соціологічний, аксіологічний). Залучення наведених методів дало змогу провести теоретико-прикладний аналіз фактів вчинення групового хуліганства; здійснити контент-аналіз законодавчих актів, наукових публікацій та кримінальних проваджень.

Розглянуто особливості проведення огляду відеозапису з камер відеонагляду, використання такого відеозапису як засобу доказування у кримінальному провадженні. Приділено увагу визначенню факторів, що впливають на діяльність слідчого під час досудового розслідування за фактами хуліганства.

Зроблено *висновок*, що під час розмежування спільних дій учасників кваліфікованого хуліганства, суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності мають зважати на такі активні чи пасивні дії, як от: підбурювання, провокування побиття потерпілих, не реагування на крики сторонніх осіб припинити побиття, ігнорування дій щодо припинення хуліганства тощо.

Визначено, щонайбільш характерним під час розслідування кримінальних проваджень за фактами групових хуліганських дій є проведення судово-портретної експертизи, дослідження холодної зброї та інших знарядь вчинення злочину. *Обґрунтовано* необхідність проведення психіатричної, психологічної та наркологічної експертиз підозрюваних, що в деяких випадках дає можливість встановити ключові обставини механізму вчинення злочину та особливості, що характеризують особу делінквента.

Доводиться позиція, що розслідування групового хуліганства – це складна, різностороння діяльність з встановлення всіх обставин вчиненого злочину, що здійснюється у встановлені законом строки.

Ключові слова: хуліганство, групове хуліганство, досудове розслідування, слідчі (розшукові) дії, протидія, публічний порядок.

Knyazev Y.V. Problem issues of group hooliganism pre-trial investigation.

During the pre-trial investigation of qualified hooliganism, the investigator must find out all the circumstances of the committed crime, identify the persons involved and correctly classify their actions. In order to perform these tasks, it is necessary to skillfully put forward investigative versions, conduct a number of investigative (search) actions, in particular, interrogations, searches, inspections, appointing examinations, conducting covert investigative (search) actions, etc.

The purpose of the article is to critically review the problematic issues that arise during the pre-trial investigation of qualified hooliganism. *The objectives of the study* are to establish the distinguishing features between the witness and the accomplice of group hooliganism, to determine areas for improving the process of pre-trial investigation of the facts of qualified hooliganism.

The methodological basis of the study covers the general scientific and special scientific methods and techniques of scientific knowledge (systemic, formal-logical, structural-functional, sociological, axiologi-

cal). The involvement of these methods made it possible to conduct a theoretical and applied analysis of the facts of group hooliganism; to carry out content analysis of legislative acts, scientific publications and criminal proceedings, etc.

Peculiarities of video surveillance from video surveillance cameras, use of such video as a means of proof in criminal proceedings are considered. Attention is paid to definition of the factors influencing activity of the investigator during pre-trial investigation on the facts of hooliganism.

It is concluded that when delimiting the joint actions of participants in qualified hooliganism, the subjects of criminal procedure should take into account such active or passive actions as: incitement, provoking the beating of victims, not responding to cries of strangers to stop beating, ignoring actions to stop hooliganism, etc.

It is determined that the most characteristic during the investigation of criminal proceedings on the facts of group hooliganism is the conduct of forensic portrait examination, examination of cold steel and other instruments of crime. The necessity of conducting psychiatric, psychological and narcological examinations of suspects is substantiated, which in some cases makes it possible to establish the key circumstances of the mechanism of the crime and the features that characterize the identity of the delinquent.

It is stated that the investigation of group hooliganism is a complex, multifaceted activity to establish all the circumstances of a crime committed within the statutory period.

Keywords: hooliganism, group hooliganism, pre-trial investigation, investigative (search) actions, counteraction, public order.

Постановка проблеми. Правильна кваліфікація кримінальних правопорушень виступає необхідною умовою реалізації конституційного принципу законності у кримінальному провадженні, досконалого та юридично виваженого досудового розслідування й судового розгляду, призначення особам, визнаним винними за вироком суду, справедливого й обґрунтованого покарання чи звільнення їх від кримінальної відповідальності або покарання. З огляду на це, актуальність обраної теми обґрунтовується багатьма факторами, насамперед тим, що після реформування кримінального законодавства основний склад злочину «хуліганство» віднесено до кримінальних проступків, а вчинення хуліганства у співучасті, у тому числі, пов'язаного з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії, є кваліфікованим складом злочину.

Попри значну кількість праць, присвячених проблематиці хуліганства, наразі в науці кримінального права, так і на практиці залишається невирішеною низка проблемних питань щодо визначення співучасників, кваліфікації їх дій та ролі у кваліфікованому хуліганстві. Невирішені на законодавчому та правозастосовному рівні питання впливають на визначення підстав відповідальності співучасників групового хуліганства у різних формах співучасті. Встановлення у ч. 2 ст. 296 Кримінальному Кодексі України відповідальності за вчинення хуліганства групою осіб без урахування різного обсягу кримінальної відповідальності співучасників злочину залежно від наявності обставин, які впливають на оцінку ступеня суспільної небезпеки посягання за іншими формами співучасті створює проблеми під час кваліфікації хуліганства, яке вчинено групою осіб за попередньою змовою, особливо в аспекті дотримання строків досудового розслідування кримінального провадження та судового розгляду, аж до набрання вироком законної сили.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Взагалі дослідженням організаційних та методологічних питань розслідування фактів хуліганства займалися такі вчені, як В.П. Бахін, Р.С. Белкін, І.О. Возгрін, А.Ф. Волобуєв, А.В. Іщенко, О.М. Колесніченко, В.С. Кузьмічов, В.К. Лисиченко, Л.М. Лобойко, М.В. Салтевський, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблокова та інші. Різні аспекти проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування хуліганства розглядали у своїх наукових працях Л.Ш. Берекашвілі, М.С. Бушкевич, Ю.А. Віленський, В.П. Власов, Л.Д. Гаухман, В.І. Захаревський, А.О. Крикунов, М.І. Порубов, Л. Демидова, П. Євдокімова, В. Кириченко, В. Куц, О. Литвин, В. Малков, С. Мохончук, В. Навроцький, Т. Приходько, В. Робак, О. Сарнавський, П. Фріс, М. Хавронюк, І. Шапкін та ін.

У сучасній кримінально-правовій та кримінологічній науці проблемі хуліганства присвячені праці, зокрема таких науковців, як: І. М. Даньшин, М. Й. Коржанський, В. С. Комісаров, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, В. В. Кузнецов, В. А. Ломако, П. С. Матишевський.

Наше дослідження є комплексним підходом щодо проведення деяких слідчих (розшукових) дій під час проведення досудового розслідування кваліфікованого хуліганства на основі дослідження різних думок науковців та емпіричного матеріалу. Адже якість проведеного досудового розслідування суттєво впливає на результат подальшого судового розгляду та строки його проведення, особливо в сучасних умовах, що зазнали суттєвих змін, зумовлених, перш за все, соціальними та економічними факторами.

Метою статті є критичний огляд проблемних питань, що виникають під час досудового розслідування кваліфікованого хуліганства. Завданнями дослідження є встановлення розмежувальних ознак між свідком та співучасником групового хуліганства з метою подальшої процесуальної взаємодії з ними, а також визначення напрямів удосконалення процесу досудового розслідування за фактичкваліфікованого хуліганства. Вирішення наведених завдань дає можливість сформулювати рекомендації суб'єктам кримінально-процесуальної діяльності щодо розмежування свідків та співучасників групового хуліганства, насамперед у випадках, коли особа хоча й не наносила тілесних ушкоджень потерпілому, але всіма своїми діями, поведінкою сприяла його вчиненню, бажала настання негативних наслідків для оточуючих та потерпілого, або передбачала їх настання.

Методологічну основу дослідження становлять загально-наукові і спеціально-наукові методи та прийоми наукового пізнання (системний, формально-логічний, структурно-функціональний, соціологічний, аксіологічний). Залучення наведених методів дало змогу провести теоретико-прикладний аналіз фактів вчинення групового хуліганства; здійснитиконтент-аналіз законодавчих актів, наукових публікацій та кримінальних провадженьтощо.

Виклад основного матеріалу. Одним із найпоширеніших кримінальних правопорушень проти громадського порядку в Україні є хуліганство, що порушує громадський спокій, норми суспільної моралі, зневажає результати людської праці, посягає на фізичну й моральну недоторканність громадян, завдає шкоди здоров'ю потерпілих та їх власності. На ґрунті хуліганства нерідко вчиняються більш тяжкі злочини.

Частина 2 та 3 ст. 296 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачає відповідальність за хуліганство, якщо воно було вчиненегрупою осіб, а також особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язане з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії [8].

О. Калашнік на основі аналізу кримінальних справ зазначає, що в групі вчинюється 68,6% таких злочинів, найбільш поширеною формою вчинення хуліганства є бійка (43,6%), з нанесенням тілесних ушкоджень (18,1%) [6, с. 9].

Аналіз наукової літератури дає підстави зробити висновок про те, що потерпілими від хуліганства можуть бути визнані особи, які не наділені функціями представника влади, а виконують добровільні зобов'язання з охорони громадського порядку та державного кордону, у зв'язку з чим їм надано підвищений юридичний захист (Kryvolapchuk, Kulyk, Barko, Kalynovskyi, &Kosiak, 2020;Yevdokimova, etal.,2020) [9].

Під іншими громадянами, які припиняли хуліганські дії, та які можуть бути визнані потерпілими від цього злочину слід розуміти громадян України, іноземців, осіб без громадянства, будь-яку особу, яка фактично, шляхом активних дій припиняла вчинювані хуліганські дії. Це фізичні особи, які фактично шляхом активних дій припиняють хуліганські посягання, та із власної ініціативи свідомо і наполегливо вимагають від винуватої особи припинити очевидні хуліганські дії. Вони не наділені ніякими владними або публічними повноваженнями, зрозумілими для хулігана і не мають підвищеного юридичного захисту. Громадянином, який припиняє хуліганські дії, може бути як потерпілий від цього хуліганства, так і стороння особа.

Дослідники, які вивчали хуліганство, стверджують, там, де хуліганство вчиняється групою осіб, наслідки, як правило, більш тяжкі. Це викликане тим, на думку Г. І. Піщенка, що учасники групи, відчуваючи взаємну підтримку, поведуться сміливіше, проявляють елементи безчинства тощо [10].

Для підтвердження наведених позицій наведемо ілюстративний приклад. Так, згідно з обвинувальним актом від 08 лютого 2018 року кримінального провадження № 12016060190000847 від 20.11.2016 року, обвинувачені О., С., Р., того ж дня, у період з 01.30-01.45 год., перебуваючи біля приміщення розважального закладу «Релакс», із хуліганських спонукань, грубо порушуючи громадський порядок з мотивів явної неповаги до суспільства, діючи спільно та з особливою зухвалістю, використавши незначний привід, нанесли не менше 10 ударів руками в обличчя та тулубу потерпілому К., при цьому не звертаючи уваги на дії громадянина Т. із запобігання та припинення хуліганських дій, якому також було нанесено тілесних ушкоджень та заподіяно фізичного болю.

Таким чином, дії обвинувачених О., С., Р., які були кваліфіковані як хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку, вчиненого групою осіб, з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжувалось особливою зухвалістю, вчинено групою осіб, вірно кваліфіковані за ч. 2 ст. 296 КК України.

Крім того, дії обвинуваченого Р., який наносив удари потерпілому К., під час вчинення хуліганських дій, та чинив опір громадянину Т., який припиняв хуліганські дії, додатково кваліфіковані за ч. 3 ст. 296 КК України.

З огляду на наведене, можна стверджувати, що закон, вказуючи на те, що особа сприяла вчиненню злочину, передбачає, що співучасник зміцнює своїми діями чи бездіяльністю бажання, рішучість безпосереднього виконавця або інших учасників вчинення злочину та не перешкоджає настанню суспільно небезпечних наслідків, а навпаки підсилює його результат.

Розбираючись в наведеній ситуації, зауважимо, що в цьому кримінальному провадженні є спільні знайомі обвинувачених – свідки П., К., О., які якщо навіть і не наносили ударів потерпілим, але їх спільні дії відображалися в штучному створенні шуму, підбурюванні, провокуванні побиття потерпілих, не реагуванні на крики сторонніх осіб припинити побиття, ігноруванні дій щодо припинення хуліганства, відкритому та вираженому, очевидному для винного і інших осіб зневажливого ставлення до публічного порядку, ігнорування суспільних елементарних правил поведінки, моральності, добропристойності.

Наведений перелік кваліфікуючих ознак такої пасивної поведінки групового хуліганства не становить вичерпного переліку. Саме тому слідчому на етапі досудового розслідування варто повноцінно розібратися в ситуації, що сталася. Для цього, отримавши зображення з камер відеоспостереження можна встановити особу яка підозрюється у вчиненні злочину, напрямок його ймовірного руху, а також здійснити його ідентифікацію, за номерними знаками встановити транспортний засіб, на якому він можливо пересувався, іншу значиму інформацію для затримання та притягнення до відповідальності правопорушника.

Згідно судової практики, суди першої та апеляційної інстанції визнавали винним обвинуваченого, вина якого у тому числі підтверджувалась: протоколом огляду місця події, протоколом огляду відеозапису.

Так, протоколом огляду місця події від 10 травня 2018 року, відповідно до якого зі службового приміщення охорони супермаркету «Континент» вилучено диск із відеозаписом подій з 17:00 3 квітня 2018 року, що відбувалися в торговому залі цього магазину; протоколу огляду відеозапису від 10 травня 2018 року та додатками до нього у виді фототаблиць, даними переглянутих судом за допомогою спеціальних програвачів записаних на диску відеозаписів подій, які відбувалися 3 квітня 2018 року в торговому залі супермаркету «Континент», на яких безперервно окремими сюжетами та з різних ракурсів зафіксовано обставини вчинення хуліганських дій і побиття охоронця ОСОБА_1 та іншими особами» (Постанова Верховного Суду України від 22.04.2020 р. у справі №759/9974/18(<http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952145>)).

Верховний Суд погодився з висновком судів першої та апеляційної інстанції, якими вказані докази визнані допустимими. Аналогічні підходи до оцінки відео доказів застосовано ВС і в справі №761/43930/17 (Постанова ВС ККС від 09.04.2020р). [1].

З огляду відео запису події хуліганства з камер відео спостереження, що є сновним доказом обвинувачення у кримінальному провадженні № 12016060190000847 від 20.11.2016 року за ч. 2, 3 ст. 296 КК України, на жаль, не можливо встановити, чи наносили вказані особи удари в той час, коли потерпілий лежав на дорозі, але очевидно, щоз самого початку події П., К., О., діють за співучасті як мінімум як пособники. Тобто всі співучасники діють умисно, їхня групова суспільно небезпечна поведінка характеризується єдністю намірів, відбувається в співучасті в кількості шістьох осіб, що обумовлює їх підвищену суспільну небезпеку.

Однак, у цієї справі спільні знайомі обвинувачених П., К., О., залишились у статусі свідків, їх діям як співучасників, як під час досудового, так й на стадії судового слідства оцінки надано не було (див. мал. 1,2,3,4)

мал. 1

мал. 2

мал. 3

мал. 4

Як справедливо стверджує М. Й. Коржанський, за ч. 2 ст. 296 КК України кваліфікуються дії, вчинені кількома суб'єктами кримінальної відповідальності, коли кожен з учасників групи вчинив хуліганські дії, передбачені ч. 1 ст. 296 КК України. Якщо ж хуліганські дії вчинив один із співучасників, а інші були, наприклад, підбурювачами, то вчинене не кваліфікується як хуліганство, передбачене ч. 2 ст. 296 КК України (хуліганство, вчинене групою осіб).

За таких умов дії виконавця кваліфікуються за ч. 1 ст. 296 КК України (не кваліфіковане хуліганство), а дії підбурювача – за ч. 4 ст. 27 КК України (види співучасників) і ч. 1 ст. 296 КК України [7, с. 465].

Тому, на нашу думку, П. К., О., не зважаючи на статус свідків, складають іншу групу хуліганських проявів виражаються в порушенні громадського порядку без безпосереднього зв'язку з посяганням на потерпілих чи їх майно. В даному випадку мотив і мета усіх співучасників нерозривно пов'язані, оскільки кожен з співучасників задовільняється самостведженням, реалізацією своєї примхи, ефектом здійснених дій.

Аналізуючи сучасну юридичну практику, приходимо до думки, що зображення, отримані з камер відеоспостереження чи інших приладів фіксації фото або відео зображення, не завжди можна використати для ідентифікації зловмисника чи отримання оперативно значимої інформації. Тому нерідко постає потреба в додатковій обробці та відновленні зображень отриманих правоохоронцями під час оперативно-розшукових заходів чи досудового розслідування. Найпоширенішою формою застосування спеціальних знань у кримінальних провадженнях, розпочатих у зв'язку з хуліганськими діями, є залучення експерта або ж проведення експертизи.

Разом із тим варто пам'ятати, що призначення експертизи залежить від волевиявлення слідчого, або прокурора, проте вона, як правило, має призначатися тоді, коли без застосування спеціальних знань не вдається яз'ясувати обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Судова портретна експертиза в кримінальних провадженнях про хуліганство призначалася в середньому у 70% випадків, проводилися огляди й упізнання відеозаписів з камер зовнішнього спостереження [4].

За нашими спостереженнями слідчі вдаються до допомоги експертів, як правило, для встановлення тотожності хуліганів за камерами зовнішнього спостереження відображень їх зовнішнього вигляду, що було зумовлено низькою якістю зображень, що не дає змоги провести аналіз будови елементів зовнішності (див. мал. 5,6).

мал.5

мал.6

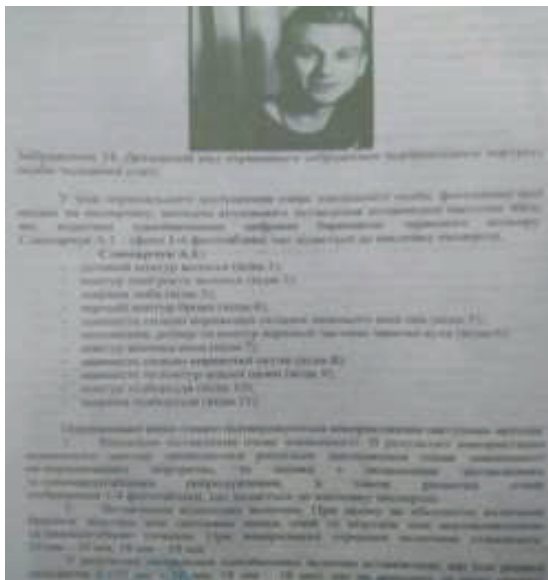
мал. 7

мал. 8

Фотопортретні дослідження є одним з найскладніших видів судових експертиз, який не тільки має тенденцію до зміни кола родових об'єктів, а й тісно пов'язаний з науково-технічним розвитком інноваційних технологій у суспільній сфері, адже предметом дослідження для експертів є зображення з різних сучасних пристроїв (фото-, відеокамер тощо). Проблема здійснення фотопортретних досліджень полягає у можливостях отримати зображення з носіїв інформації, визначити придатність цього зображення до розпізнання, встановити оригінальність зображення чи його підробленість та здійснення конкретного висновку тощо. Вирішення цієї проблеми полягає у всебічному і повному застосуванні цифрових технологій у поєднанні з вміннями і спеціальними навичками спеціаліста, виробленні нових методик, прийомів і методів дослідження, які відповідають сьогоденню.

У даній справі спеціалістом зроблено висновки, що на наданих відео записах особа «2» чоловічої статі та на зображеннях (портреті) обвинуваченого С. зображена одна й та сама особа (див. мал. 9, 10).

мал. 9

мал. 10

Вирішити питання щодо інших співучасників, вирішити питання, чи зображені останні на відеозаписах з камер відео нагляду не представилось можливим у зв'язку із тим, що зображення осіб чоловічої статі не придатні для проведення ідентифікації портретного дослідження (див. мал.11,12).

мал.11

мал.12

Як правило, обвинувачені вчиняють хуліганські дії у стані сп'яніння, при чому багато з них зловживали спиртними напоями систематично, протягом тривалого часу. Саме тому за кримінальними справами зазначеної категорії, як доречно зазначає О.І. Овчаренко, проводяться судово-наркологічні експертизи.

Для призначення такої експертизи зовсім не є обов'язковим затримання особи у стані алкогольного сп'яніння та освідчування її на наявність стану алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Вихідну інформацію можуть містити показання свідків, потерпілих. На користь вживання спиртних напоїв можуть свідчити і виявлені під час огляду місця події порожні пляшки з-підспиртних напоїв, які міг залишити правопорушник. А якщо поряд з місцем події знаходиться магазин, то ймовірно, що саме в ньому ці напої були куплені.

У такому випадку продавець може упізнати певну особу [11].

Крім того, вивчення кримінальних проваджень, відкритих за фактом вчинення досліджуваної категорії злочинів (всього опрацьовано 57 кримінальних проваджень) нами встановлено, що судово-біологічна експертиза речових доказів застосовується вкрай рідко, майже у 3% випадків, що не є позитивною тенденцією. Адже в більшості випадків має місце фізичний контакт хулігана з предметом вчинення злочину або потерпілою особою, а за допомогою судово-біологічної експертизи можна вирішити багато спірних питань під час розслідування. Такий низький рівень проведення зазначених досліджень пояснюється специфікою виявлення, вилучення та фіксації речових доказів зазначеної категорії.

Висновки. Таким чином, розмежовуючи спільні дії учасників кваліфікованого хуліганства, суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності мають зважати на такі активні чи пасивні дії, як от: штучне створення шуму, підбурювання, провокування побиття потерпілих, нереагування на крики сторонніх осіб припинити побиття, ігнорування дій щодо припинення хуліганства, відкрите, виражене, та очевидне для винного й інших осіб зневажливе ставлення до публічного порядку, ігнорування суспільних елементарних правил поведінки, моральності, добропристойності тощо.

Крім того, відсутність з'ясування характеру і ступеню суспільної небезпеки вчиненого та (або) суспільну небезпеку кожної особи, яка вчиняє хуліганські дії за формами співучасті нівелює кримінально-правове значення різних за суспільною небезпекою форм співучасті в аспекті відповідальності за групове хуліганство. Це насамперед призводить доневстановлення слідчими наявності попередньої змови між співучасниками, які вчинили хуліганські дії, рівня організації групи, виду співучасників у групі тощо. Під час здійснення досудового розслідування хуліганства, учиненого в публічних місцях, у разі заподіяння тілесних ушкоджень обов'язково має призначатися судово-медична експертиза. Також найбільш характерним під час розслідування кримінальних проваджень за фактами групових хуліганських дій є проведення судово-портретної експертизи, дослідження холодної зброї та інших знарядь вчинення злочину. Не повинна відкидатися й можливість проведення психіатричної, психологічної та наркологічної експертиз підозрюваних, що в деяких випадках дає можливість встановити ключові обставини механізму вчинення злочину та особливості, що характеризують особу делінквента.

Встановлено недоліки кримінально-правової кваліфікації групового хуліганства. Насамперед, мова йде про неврахування фактичної співучасті, що не дає можливості визначити необхідне та достатнє

покарання залежно від ступеня організованості дій співучасників. Крім того, невизначення форм співучасті та ролі співучасників групового хуліганства при кваліфікації спільних дій за ч. 3 або ч. 4 ст. 296 КК України (хуліганство, вчинене групою осіб, а також якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії) створює ризик неправильної кваліфікації у тих випадках, коли співучасник при вчиненні у складі групи декількох епізодів хуліганських дій не діє спільно з іншим, який здійснює опір представнику влади або громадськості, або громадянину, що припиняє правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верховний Суд України. Розгляд судами кримінальних справ про хуліганство. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/B0DCABFE5CB7F216C2257B7C0042F42D](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/B0DCABFE5CB7F216C2257B7C0042F42D).
2. Державна судова адміністрація України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/>.
3. Yevdokimova, O., Okhrimenko, I., Filonenko, V., Shylina, A., Ponomarenko, Y., Okhrimenko, S., & Aleksandrov, D. (2020). The Problem of Unconscious Aggressiveness of Criminals in the Conditions of Postmodern Society Development. *Postmodern Openings*, 11 (2Sup1), 182-199. URL: <https://doi.org/10.18662/po/11.2Sup1/186>.
4. Єфімов М.М Використання спеціальних знань під час розслідування хуліганства. Право і Суспільство. № 3 / 2012. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/3_2012/49.pdf.
5. Загальний стан злочинності та протидії їй в Україні 2020 році (в порівнянні з відповідними даними 2013 - 2019 років). URL: <https://naspravdi.today/uk/2021/04/02/zahalnyy-stan-zlochynnosti/#:~:text=Упродовж%202020%20року%20в%20Україні,2019%20році%20-%20840%20447>).
6. Калашнік В.О. Психолого-юридична характеристика хуліганства. автореф. дис. ... канд.юрид.наук. Київ. 2009. 21 с.
7. Коржанський М. Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України. К. :Атіка. 2001. 1056 с.
8. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26.Ст.131. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
9. Kryvolapchuk, V., Kulyk, O., Barko, V., Kalynovskyi, B., & Kosiak, N. (2020). Attitude of young people to the criminality problem in Ukrainian postmodern society. *Postmodern Openings*, 11(1Sup1), 93-115. URL: <https://doi.org/10.18662/po/11.1sup1/125>.
10. Піщенко Г. І. Правові аспекти та відмінні особливості кримінально-карального хуліганства. Право України. 1997. №2. С. 14-24.
11. Трясун П.Р. Використання спеціальних знань у процесі розслідування хуліганства, вчиненого в публічних місцях. Правові Новели. Науковий юридичний журнал. № 11/2020.